

Beszámoló

Alkotói terület: zeneművészet

Alkotói tervezetem egy kutató – felfedező munkafolyamat Erdély különböző néprajzi tájegységeinek népdalkincséhez, amelyet egy témára felfűzve előadás, később pedig egy népzenei lemez kiadásának anyagát képezi.

Elképzelésem szerint egy magyar népmese története szolgált vázként, amelyre, mint egy gyöngysort, felfűzhetem a népi dallamokat, ehhez választottam az alkotás megnevezésének a mesecímet, vagyis az: **Erdőzöldítő, mezővirágoztató - népzenei előadás és lemez létrehozása** címet. Természetesen követtem az alap elgondolásaimat, ugyanakkor éppen, mint az élet más területén is, elméletben kitalálni, elgondolni aztán pedig a gyakorlatban kivitelezni, egészen összetett folyamat. Az én munkám során is ez alatt a hosszú idő alatt pontosan így történt.

Kiindulásként olyan néprajzi tájegységeken indultam el, amelyek hozzám, az én lelki és tapasztalati világomhoz közel állnak. Ilyenek például: felcsík, gyimes, mezőség, kalotaszeg. Volt szerencsém így Kallós Zoltán által gyűjtött anyagokból keresgélni, ugyanis neki éppen ezek a fontosabb gyűjtőterületei. Tehát először ezen a szálon indultam el. Keserves, parlando, rubato dallamokat találtam, amelyek az én világomhoz is közelebb állnak. Az alábbi felvételeken csárdások (giusto) dallamok hangzanak el, amelyeket egy népdaloktatáson próbáltam ki, használtam fel.

Lásd. 001, 002, 003 – Hangzóanyag (A Válaszúti Családos tábor felvételei, hangszeres kísérettel – kísér a dézsi Rezeda zenekar és Gál Bence, Gál Arnold, 2023. július 27, Válaszút)

Gyermekdallamokkal folytattam, a népi gyermekjátékokat helyeztem a középpontba. Ennek a gyakorlati elsajátításához szakmai képzéseken vettem részt, olyan elismert szakemberek vezetésével, mint például Dr. Sándor Ildikó, Tóth Ágnes, Kiss Zsolt.

Egy olyan játékfűzésről van szó, alapul szolgálhat tánc alá a gyermekeknek. Bibliográfiai segítség volt Lázár Katalin Népi Játékok valamint a Gyertek, gyertek játszani, Benkő Éva és Prezsmer Boglárka Népi Játékok oktatási segédjegyzet3 című könyvei, valamint a Lipinka online program játék és népdal tára.

Lásd. 004 Hangzóanyag – Gyermektánc (muzsikál a dézsi Rezeda zenekar, 2023. május 6 – Kolozs)

1.

Méz, méz, méz, termett méz,

Termett méznek áldottsága,

Lehulló virága.

Az az áldott bor, ki mindennap forr,

Ha jót iszom belőle, a torkomra forr.

2.

Hopp, mókuska, mókuska,

Vékony karcsú Mariska,

A verebek tánca,

A papoknak ránca.

Most jöttem az erdőből,

A zöld erdő mezőből,

Addig szökdécseltem,

Míg idáig értem.

3.

Szarka vagyok, ugrálok,

Húst eszek, ha találok,

Beszélni csak tanulok,

De lopni már jól tudok.

Szarka megyen beregbe,

Viszi farkát cseregve. (ism.)

4.

**Szervusz, kedves barátom, gyere velem
táncba,**

Nem mehetek barátom, mert a lovam sánta,

Sánta lovam, paripám, hízik a mezőbe,

Szépasszony szeretőm, lakik Debrecenbe.

Olyan a cipője, muzsikál a sarka,

Olyan fejkendője, majd az eget hajtja,

Én azt megteszem, megházasodom,

Feleségem dolgozik, magam aluszom.

5.

Három csillag van az égen,

Három szeretőm van nékem,

Az egyik szőke, a másik barna,

A harmadik piros alma.

6.

A Bandiné bakkmacskája,

Beleesett a laskába, rizskása, gyöngykása.

Zabot vittem a malomba, azt hittem, hogy

kukorica, rizskása, gyöngykása.

Lám' megmondtam a molnárnak,

Ne mondja meg az apámnak, rizskása,
gyöngykása,

Mégis megmondta valaki, hogy a hideg ott
rázza ki, rizskása, gyöngykása.

A fenti Gyermektánc hangzóanyagot felhasználtam az alábbi fórumon, mint segédanyag:

A csatolt videóanyag a *Játssz! Szakmai pedagógusnap* rész anyaga, (képzést vezette: Biró Júlia és Benkő Éva az Erdélyi Hagyományok Háza szervezésében, Marosvásárhely, 2023.03.22.)

A népi gyermekjátékok dallamainak összeillesztését követően, a harmadik folyamat, amelyen tovább haladtam az az archaikus népi imádságok voltak. Az Erdélyi Zsuzsanna: Hegyet hágék, lőtöt lépék – archaikus imádságos könyve szolgált alapul. Hosszabb tanulmányozás után a következő imádságok kerültek kiválasztásra:

I. Törje le a keresztfa

Én ágyamba lefekszek,
Én semmitül nem félek,
Három őriz engemet,
Az bízattja lelkemet,
Az Atyának szerelme,
A Fiúnak kegyelme,
A Szentlélek ereje,
Jézus énvelem,

Senki ellenem.

Ámen.

(Hegyet hágék, lőtöt lépék –
Bükkszentdomokos, Heves m.)

II. Pogánynak markátúl

Hálákat adok, Uram-Teremtőm,
Ez Te Szent Fölségednek,
Hogy megőriztél, oltalmaztál a mai
dicsőséges napon,

Kártól, kárvallástól,
Szerencsétlenségtől,
Hirtelen haláltól,
Kétségbeeséstől,
Pogánynak a markától,
Rossz embernek a szándékától,
Minden kárvallástól,
Oh, Uram, Jézus Krisztusom,
Szent kezembe ajánlom
Testemet – lelkemet,
Életemet – haláloamat,
Minden mozdulatomat,
Ezt a mostani kevés imádságomat,

(Varsány – Nógrád megye, 1972.)

III. Ha te énérttem meghalsz

Oh, hajnal, hajnal,
Szép piros hajnal,
Melyben Jézus nyugodván,
Úrtól született,
Világtul támadott,
Hűtlen zsidók megfogták,
Bevitték a Pilátus pitvarába,
Vasostorral fokozták,
Szentséges kezét és lábait vasszögekkel
lyuggaszták,
Odamén asszonyunk általa:
Oh, szánom és bánom öt mélységes
sebednek kinyílását,
Piros vérednek fekete földbe menését,
Oh, asszonyi állat, ne szánd, ne bánd, az
én öt mélységes

Föjlajánlom az Úrjézus Krisztusnak az ő
kínszenvedéséért,
A Boldogságos Szűzanyának a hét
fájdalmáért,
Édesanyámér',
Édesapámér',
Hetedízönt való nemzetségemér'
A purgatóriumbeli lelkeknek a
kiszabadulásáér',
Árvákér',
Özvegyekér',
Úton, vizen járókér',
Velünk jótevőkér',
Magam bűnöm bocsánataáér' is. Ámen

sebemnek kinyílását,
Piros véremnek földbe menését,
Mer' ha te énérttem meghalsz,
Minden édesanya szülötte gyermekér'
meg kell halni,
Hanem menj el Jeruzsálembe,
Egy kis kerek kápolnába,
És ott majd hirdesd az én számból
származott szókat:
Aki ezt az imádságot este lefektében,
reggel felköltében elmondja,
Bizonyosan velem léssen az örök
boldogságban,
Az örök Paradicsomban, ámen.
(Sajószentpéter, Borsod megye, 1970.)

IV. Piros hajnal hasada

Piros hajnal hasada,
Égi madár rettene,
Tekintsétek Máriát,
Mily sirassa Szent Fiát.

(Szentegyházasfalu – Udvarhely megye, Románia.)

Az imák és népdalok a nagycsütörtöki Ég és Föld hangversenyen hangzottak el.

Lásd. Hangzóanyagok:

005 - *Széki lassú* (hangszeren kísér a székelykeresztúri Lelkes Zenekar,

006 - *Fiatal halott kísérője* (ének: Nagy Nikoletta és Biró Júlia)

007 - *Archaikus imádságok* + egyházi ének (Biró Júlia)

(A teljes koncertfelvétel jelenleg az Erdély televízió tulajdonában van)

Fénykép a koncertről:

**Nagycsütörtöki hangverseny
műsorfüzet**

1. Elment Szűz Mária, szent fiát keresni (Csíkszentdomokos, Felcsík) Biró Júlia 2. Hol vagy édes Jézus (népének) Berde Mózes Unitárius Gimnázium kórusa 3. Lassú és halottkísérő (Szászcsávás, Vízmellék) Biró Júlia, Lelkes zenekar 4. Mindenható fővalóság; Megpihenni, megnyugodni (unitárius énekeskönyv) Berde Mózes Unitárius Gimnázium kórusa 5. Oh, Uram, Jézus (imádság) Biró Júlia 6. Lassú és magyar (Szék, Mezőség) Biró Júlia, Lelkes zenekar 7. Reménykedő szívvel; Ne hagyj elesnem (unitárius énekeskönyv) Berde Mózes Unitárius Gimnázium kórusa	8. Fiatal halott kísérője, lassú (Buza, Észak-Mezőség) Biró Júlia, Nagy Nikoletta, Lelkes zenekar 9. Lehullott a Jézus vére (népének) Berde Mózes Unitárius Gimnázium kórusa 10. Piros hajnal hasada (imádság) Biró Júlia 11. Pakulárnóta, a türei Kömös nótája, legényes (Bánffyhunyard, Kalotaszég) Lelkes zenekar 12. Oh Isten ki a törődött; Bús harangszó hirdeti (unitárius énekeskönyv) Berde Mózes Unitárius Gimnázium kórusa 13. Lassú és ritka magyar (Bonchida, Kis-Szamos mente) Lelkes zenekar 14. Megszabadultam már (unitárius énekeskönyv) Berde Mózes Unitárius Gimnázium kórusa 15. Én ágyamba lefekszek (imádság) Gyászba borult Isten csillagvára (Lövete, Udvarhelyszék) Biró Júlia

Előadók: Biró Júlia, Nagy Nikoletta, a Lelkes zenekar (Salat Barna, Tódor Eszter, Kis - Antal Csaba, Deé Balázs), és a székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnázium kórusa, Nemes Annamária vezetésével
Szerkesztette: Nemes Annamária és Kelemen László

Miután az archaikus imádságok mélységéből töltekeztem, tovább haladtam a Bartók gyűjtések útján, Csík vármegye dallamain kezdtem el haladni, felcsíki és gyimesi dallamok kutatásával.

Ez egy hosszas és pontos munkát igényelt, ugyanis hatalmas a gyűjtési adatbázis és sok kincs lelhető fel a Bartók – rend, Bartók Béla: *Magyar népdalok. Egyetemes Gyűjtemény* digitális közreadásában.

Bartók Béla – Csík vármegyei népdalgyűjtő körútján, 1907- ben.

A fenti fényképhez máris egy érzelmi szállal kapcsolódom, ugyanis nagyon örülök, hogy Csík vármegyébe látogatott Bartók 1907- ben. Az ott töltött látogatása során, rengeteg kincset gyűjtött a nép ajkáról, amely egy aranybánya annak, aki értéként tekinti. Ekkor döntöttem el, hogy a fentiek mellett, vagy ellenében, mégis maradjon a kiadandó lemezem legfőbb vonala a Csík vármegyei népdalok. Ettől a ponttól kezdve éreztem azt, hogy kitisztult számomra, hogy ezen az úton kell tovább haladnom.

Heti rendszerességgel utaztam Marosvásárhelyre az Erdélyi Hagyományok Háza Alapítványhoz, ahol Kelemen László (zeneszerző, folklorista) tanárral lépésről, lépésre dolgozzuk ki a Csík vármegyei népdalokat. Nehéz lenne leírni és kifejezni azt a szakértelmet és aprólékos rávezető munkát, énekórát, elméleti és gyakorlati tapasztalatot, amit tőle és általa kaptam, kapok.

A lemez megjelenése folyamatban van, rövid idő múlva a hangzóanyagát megosztom a Communitas Alapítvánnyal is természetesen. Addig is, pár ének lejegyzését osztanám meg, Bartók Bélától.

Ezek a népdalok már biztosan a lemez tartalmát fogják képezni:

645g

M. F. 1308 b)
Csobotfalva (Csík)

Gy: Lajtha László
1911. VII.

Parlando, rubato 1)
4|5|63

1. Édes anyám rózsá-fá-ja, Én vótam a legszebb á - ga

De egy hűtlen le-sza - kaszta, Ke - ze között el-hervasz - ta.

2) Mindenki-nek azt a-ján - lom, Szere - lemnél jobb az á - lom,

Mert az á-lom nyu-go-da-lom, A sze-re-lem szű-fáj-da - lom.

Var.
1) 2) *

Másolat. NB. a támlaphoz csatolva Lajtha korábbi helyszíni lejegyzése is. — P259g; 61a; 61m.

* Lejegyzéskor.

14, 14, 12, 12

M. f. 1012 b) F. f. ~~1355~~ B

1093 d. utl. 1. b3

F. gy: 916
(168 p. n.)

A felvétel helye: Csikrákos, Cike m., 1907, III. Gy.: Bartók

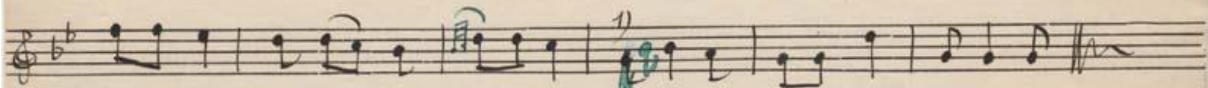
Előadta: Károly Péter Balázs né kb. 35 éves,
Sabolcska,

Elterjezség:

Tempo giusto, ♩ = ~~96~~ 104-acc.-al-128

a) Ár-kt ke-res a fo-lyó-víz, nem a si-ma dom-bot, I-ná-ris, ka-ná-ris,
ör-dög lá-tott égy aoz-sony-nak any-nyi e-züst gon-bot!

re-ret a ba-lám is, Ha si-ret a-nyád is, e-nyém vagy má-ig is.

refr.

Var.: 1) ~~forrás:~~

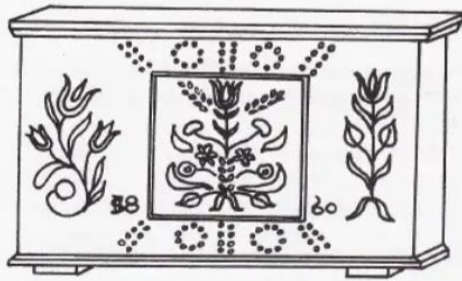
~~8/16~~

b) Én itam meg a pálintát, mégis te vagy részej,
gyere hasa, feleségem, nem verlek meg tejed.
Ináris stb.

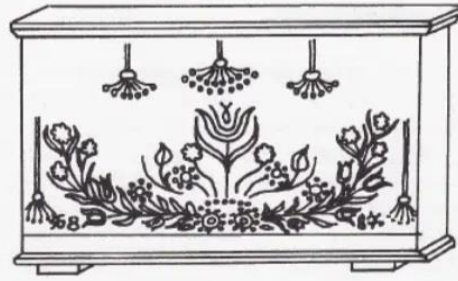
c) Csaplárosné már nem mordja, merre van a csapnok,
Boros hordó csapja alatt égy három lábiforok.
Ináris stb.

Árkt keres a folyóvíz – Csikrákos, lejegyezte Bartók Béla

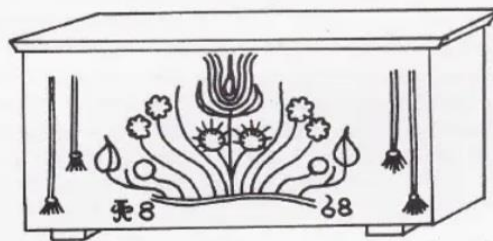
A lemez borítójához kutattam a csík környéki festett bútorok motívumtárában:

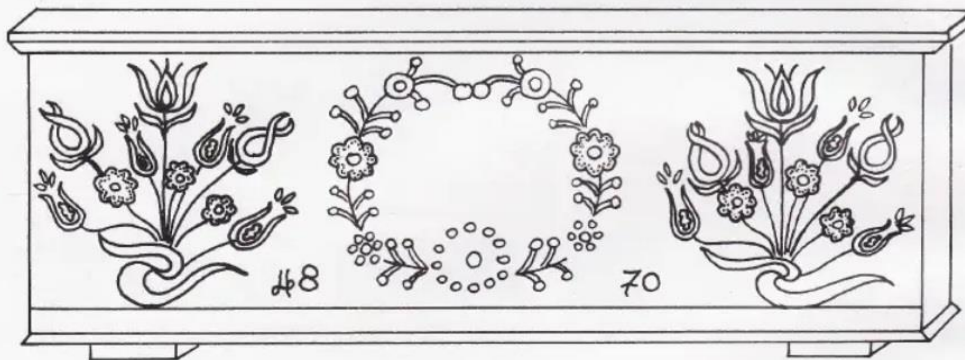
18

19

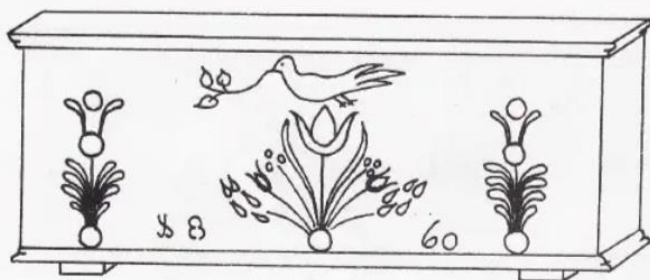

20

21

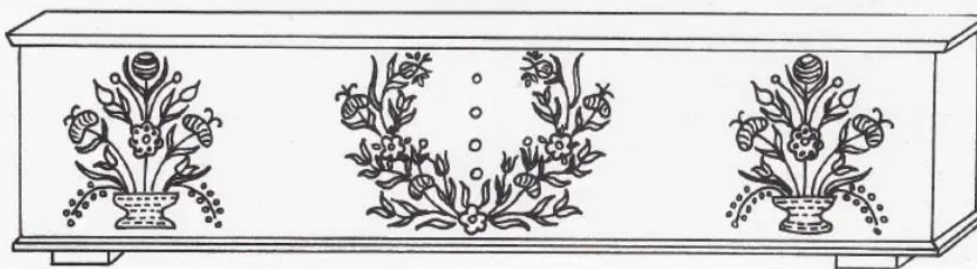
18–20. hozományosládák; 21. padláda díszítése

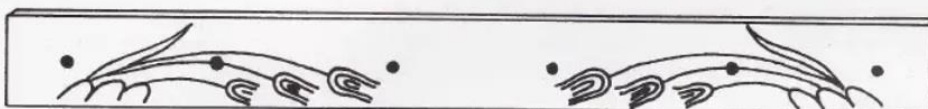
26

27

28

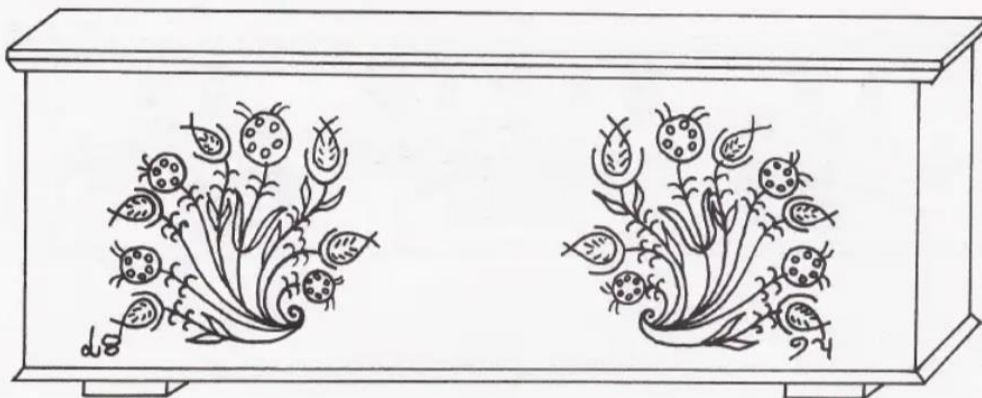

29

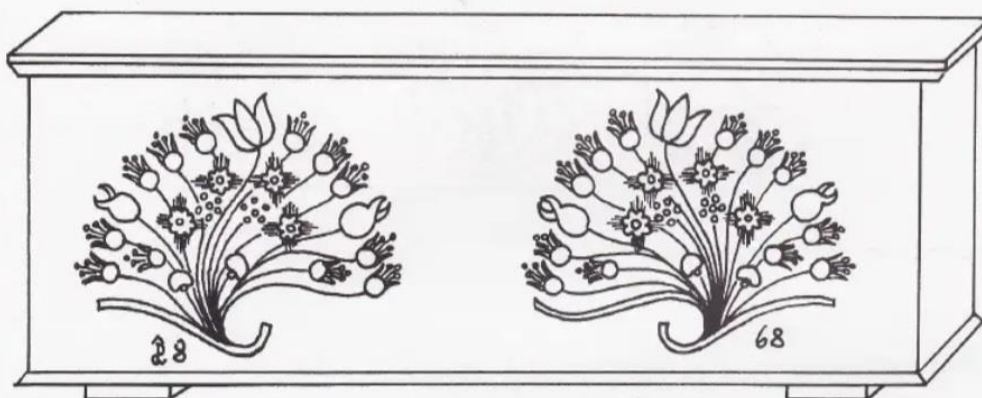

30

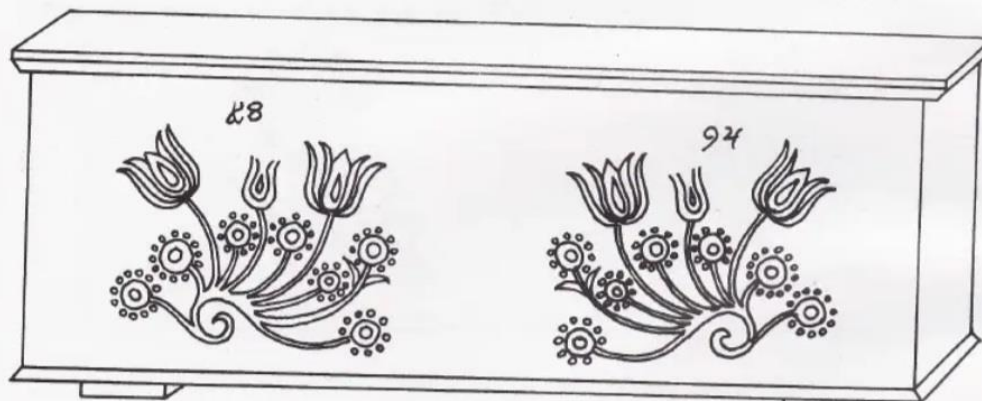
26. hozományosláda; 27. falitéka; 28. padláda díszítése; 29. kendőszeg; 30. hozományosláda

60

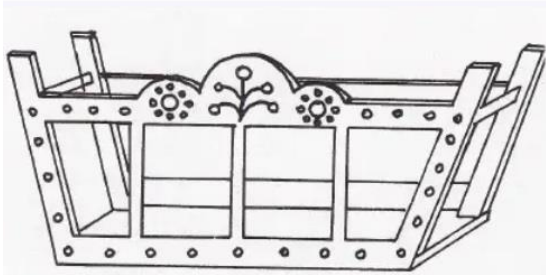

61

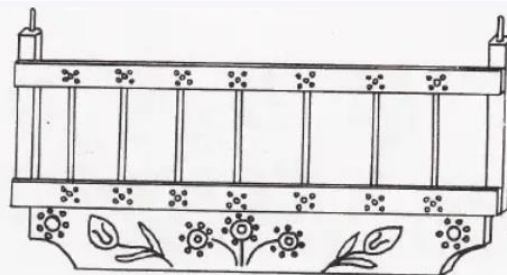

62

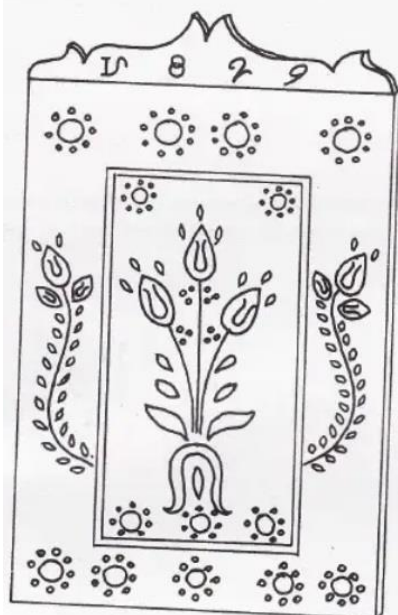
60-62. padláda virágdíszítéssel

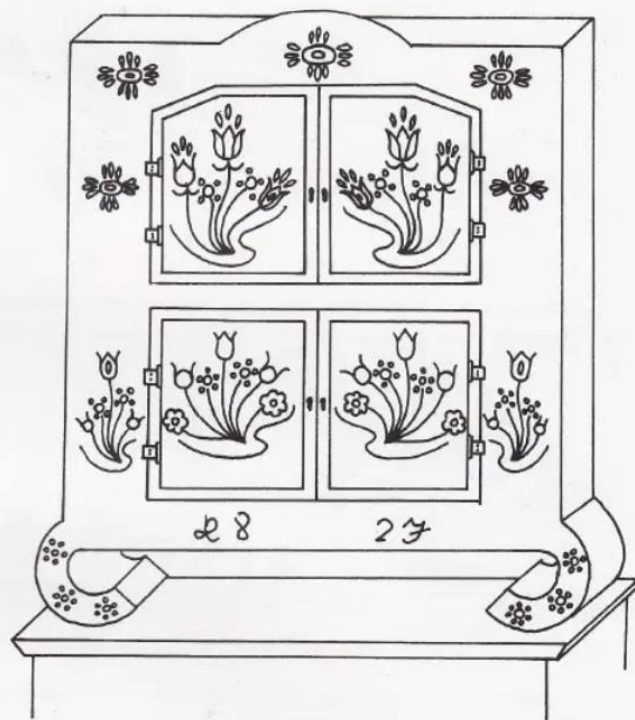
25

26

27

28

25. kanáltartó; 26. bokálytartó; 27. falitéka; 28. konyhaszekrény felső része

Csíksszenttamás

Szeretném megköszönni a Communitas Alapítványnak ezt a csodálatos lehetőséget, ugyanis az Alkotói Ösztöndíj program, támogatás nélkül sem időben, sem anyagiakban nem lett volna lehetőségem egy ilyen hasznos alkotói munkát elkezdni, kivitelezni.